

Creative City Seminar - Inhoud deelsessies

Opzet sessies:

- De sessies duren vijf kwartier en staan onder leiding van een sessievoorzitter.
- De sessies (m.u.v. sessie K) beginnen met twee, of drie inleidingen op het thema (in één geval vier) van ongeveer 20 minuten (bij sessie met vier sprekers max. 15 minuten)
- Vervolgens volgt een discussie tussen deze inleiders over een stelling, o.l.v. de deelvoorzitter. De toehoorders kunnen daaraan actief deelnemen.
- Er is daarin tevens de gelegenheid voor het publiek tot het stellen van vragen.

11.30 - 12.45 Deelsessies blok 1:

A. Genetische Modificatie van de stad: DNA & Identiteit

Een stad laat zich niet dwingen. In hoeverre is een stad in staat te veranderen?

Is het mogelijk om een slaapstad te transformeren tot een creatieve stad? Heeft elke stad dezelfde kansen om zicht te ontplooiën tot centrum van creativiteit en innovatie? In hoeverre dienen concepten aan te sluiten bij het DNA in de stad? Hoe bepaal je de kansrijke sectoren in een stad en wat is de goede voedingsbodem voor een succesvol creatief klimaat? Deze sessie gaat over de kennismaking met je eigen stad en hoe daarop voortgebouwd kan worden.

chair Ab van Luin, adjunct-directeur, Habiforum, Gouda

- Jean Baptiste Benraad, directeur Stadswonen, Rotterdam
- Luke Bruins, Red Concepts, Amsterdam
- Roland Kluskens, Gemeente Arnhem

B. Synergie tussen artistiek en commercieel

De creatieve economie is niet uniform. Verschillende creatieve ondernemers, van autonome kunstenaar tot succesvolle reclamejongens, hebben uiteenlopende wensen ten aanzien van hun functionele en ruimtelijke omgeving. Hoe kunnen artistieke en commerciële belangen worden verenigd? Op welke wijze dragen de experimentele ondernemers bij aan de waardevorming van een gebied en hoe houd je de dynamiek in stand

als de plek zich reeds heeft bewezen als creatieve hotspot? Vormen zij de interessante creatieve klasse die nodig is voor de vitaliteit van de vernieuwde stad?

chair Marc Coenders, LeerArchitectuur, Hilversum

- Liesbeth Jansen, Westergasfabriek, Amsterdam
- Rob Vooren, Noordwaarts, Amsterdam
- Coen Bais, Metropool, Hengelo

C. Financiering

Creative economie heeft het hergebruik van industriële erfgoed een impuls gegeven. Her en der zijn in ons land schitterende voorbeelden te vinden van monumenten die zijn omgeturnd in een creatieve hotspot. Op één punt worstelen alle projecten en vele lopen erop vast: de financiering en de traditionele praktijk van financieren.

Het investeren in hergebruik van het industriële erfgoed wordt door financiers beschouwd als een onzeker avontuur, met hoge aanloopkosten en onzekerheid over het gebruik. De pionierende gebruikers die dergelijke plekken revitaliseren leveren ongewenste risicoprofielen op. Extra regelgeving bij een monumentenstatus belemmert bovendien de mogelijkheden voor ontwikkelaars om een gebouw op traditionele wijze te exploiteren. Ligt de oplossing alleen besloten in een garantiefonds of investeringsfonds dat de risico's van de grote investeringen kan inperken veeleer een aangepaste ontwikkel- en exploitatiestrategie noodzakelijk? Dit wordt afgetast in deze sessie. Daarnaast worden andere inventieve oplossingen aangereikt voor het financieringsvraagstuk. Wie interesse heeft in deze problematiek, wordt ook verwezen naar deelsessie F: waardeontwikkeling.

chair Jeroen Saris, de Stad bv, Amsterdam

- Bob van der Zande, adjunct-directeur OGA, Amsterdam
- Erik Meinders, Financieel directeur van Hoogevest Groep, Amersfoort
- Arno Boon, directeur BOEI, Hoevelaken

D. Architectuur en tijdelijkheid

Creatieven stellen hoge eisen aan hun werkplek. Een plek moet inspirerend zijn, met veel uitstraling én een eigen signatuur, maar ook flexibel, zodat het aangepast kan worden aan de snel veranderende vraag. Kleine units, maar met gedeelde voorzieningen, werkplekken die je een uur kunt huren tot permanent. De

pluriformiteit van de vraag stelt architecten voor ingewikkelde opgaven. Deze dynamiek en flexibiliteit maakt van creatieve ondernemers ook interessante gebruikers van tijdelijke locaties. Dat betekent voor het ontwerp dat deze betaalbaar en 'inwisselbaar' moeten zijn. En wat is dan tijdelijk: de functies zeker, de ruimtelijke assistentie van die functies eveneens, maar kan ook de bebouwde omgeving in zijn geheel tijdelijk worden?. Welke oplossingen bieden architecten voor deze nieuwe vragers en hoe gaan ze om met de 'permanente onafheid'?

chair Corien Rodenburg, NRG Consult, Haarlem

- Peter de Bruin, Dynamo Architecten, Utrecht
- Jan Poolen, Poolen Architecten, Amersfoort

13.45 - 15.00 Deelsessies blok 2:

E. Cultureel-economische strategieën in de stedelijke vernieuwing

Velen zullen het onderschrijven, creatieve plekken zijn waardemakers. Maar wat doet de plek met haar omgeving? Met de stad en de buurt? Heeft de waardestijging die cultureel en creatief vastgoed genereren ook een effect op het vestigingsklimaat, de huizenprijzen in de directe omgeving? En hoe definiëren we de waardestijging eigenlijk? De creatieve economie zet een proces van gentrification in gang, maar kan het ook de sociale lift in werking zetten? Met andere woorden: kunnen cultuur en creativiteit worden ingezet als een strategie om het sociaal kapitaal in de buurt te vergroten? Deze sessie gaat o.a. in op de creatieve plek als katalysator voor een vitale buurt en stad.

chair Ab van Luin, adjunct-directeur, Habiforum, Gouda

- Leo Versteijlen, directeur Kristal, Amsterdam
- Jan Brouwer, Rijksadviseur infrastructuur
- Harm Scheltens, directeur Pastoe, initiator Dutch Design Center, Utrecht

F. Waardeontwikkeling en creatieve economie

De creatieve sector is een exponent van de netwerkeconomie met een enorme dynamiek van wisselende samenwerkingsverbanden en hoge omloopsnelheden, waarin tijd en ruimte relatief zijn geworden. Niettemin is *place* onmiskenbaar belangrijk. Het zijn de knooppunten in het netwerk waar hét gebeurt. De plekken waar de wereldburgers samen komen om ideeën uit te wisselen en inspiratie op te doen. En dus ook de plekken waar

waarde wordt gegenereerd. Hoe kun je als ontwikkelaar anticiperen op de dynamiek die in deze sector wordt voortgebracht? Wat is de wisselwerking tussen economische waardedoelvoeging en de consolidatie van waarde op een bepaalde plek? Hoe kan men omgaan met de voortdurende en onophoudelijke dynamiek en wispelturigheid van de creatieve sector op zoveel erfgoedlocaties? Het is een reis zonder definieerbare eindbestemming. Wat wordt gerealiseerd is alweer snel achterhaald. Nieuwe kansen voor meer waardedoelvoeging blijven zich aandienen. Wat zijn de ingrediënten van een succesvolle ontwikkeling zonder eindbeeld?

chair Paul Bleumink, managing partner, Buck Consultants International, Nijmegen

- Gerben van Straaten, directeur Walas The Maverick (WTM Groep)
- Chris Jagtman, directeur AM Wonen
- prof. Dr. Geert Dewulf, hoogleraar Universiteit Twente, planning & development.

G. Perspectieven: Creativiteit en ondernemerschap

Vijf jaar lang worden we reeds bestookt met de begrippen *creatieve stad* en *creatieve klasse*. Nu het stof is neergedaald, wat blijft er over? Florida schrijft een nieuw boek en gaat de breedte in. Mensen die dichter op de praktijk staan zoeken juist naar middelen en strategieën om creatieven aan steden te binden. Cijfers tonen het aan, de sector is volwassen geworden, het is geen hype meer. Tijd voor een serieus gesprek over de perspectieven van de sector. Wat zijn dan de opgaven voor de komende jaren van de creatieve economie?

chair Marc Coenders, LeerArchitectuur, Hilversum

- Roy van Dalm, Journalist (FD/PropertyNL)
- Eva Olde Monnikhof, CCAA, Amsterdam
- Irma Verhoeven en Kees de Groot, Ateliergroepen Hazemeyer Hengelo

H. Zelforganisatie/beheer/exploitatie creatieve ondernemers

Een complexe opgave bij de ontwikkeling van panden voor creatieve ondernemers is de exploitatie. Wat zijn de criteria waarop bedrijven zich mogen vestigen in broedplaatsen of andere creatieve panden. Hoe breng je een groep creatieven samen op een plek die meer is dan de som der delen? Of moeten we de kruisbestuiving tussen de ondernemers relativeren? Wie worden gesubsidieerd op de huur en wie moet zijn eigen boontjes doppen? Aan welke regels moeten creatieven voldoen?

De organisatie van een creatieve plek heeft nogal wat voeten in de aarde. Ontwikkelaars en corporaties kiezen vaak liever voor een grote huurder omdat ze panden niet zelf willen exploiteren. Creatieven richten stichtingen op om het beheer in eigen hand te nemen, zodat de wensen van de huurders beter worden gehoord en de flexibiliteit en betaalbaarheid toeneemt. Maar zijn ze wel in staat om de verantwoordelijkheden voor het beheer en de exploitatie van een pand ter hand te nemen? Drie ervaringsdeskundigen aan het woord.

chair Roel Bergijk, Gemeente Leiden

- Eva de Klerk, NDSM werf
- Pieter Jongelie, 100% Mode Klarendal, Arnhem
- Corien Rodenburg, NRG Consult, Haarlem

15.30 - 16.45 Deelsessies blok 3:

I. Nieuwe verbindingen maken het creatief DNA: proces & coalitie

Creatieve economie vraagt om een nieuwe benadering van de vastgoedontwikkeling. De marktmechanismen verlopen anders dan die uit de industriële samenleving. Traditionele consolidatie van waarde is gewijzigd. Resultaten uit het verleden tellen niet meer. De vierde dimensie speelt een grotere rol. Welk samenspel tussen gebruikers, ontwikkelaars en omgeving, kennis- en cultuurinstellingen, de gemeente en financiers leidt tot succesvolle (her)ontwikkelingsprojecten? Hoe kan het proces van een ontwikkeling zo worden ingericht dat de verschillende belangen van de partijen worden verenigd. Een wetenschapper, wethouder, conceptontwikkelaar en architect delen de ervaringen uit hun eigen praktijk en laten zien aan welke eigenschappen partijen moeten voldoen om een ondernemende coalitie tot stand te brengen. Is het niet tijd voor een nieuwe professional?

chair Jeroen Saris, de Stad bv, Amsterdam

- Hans Luiten, wethouder gemeente Zaanstad
- Lisette Mattaar, Red Concepts, Amsterdam
- Pim van der Ven, directeur Mei Architecten, Rotterdam

J. Creatieve economie en architectuur: icoonvorming

Het lijkt een hype. Bilbao zette de toon en nu lijkt elke stad wel zijn eigen icoon te willen om zichzelf op de kaart te zetten. Maar hoe onderscheidend ben je nog als elke stad een architectonisch hoogstandje laat

bouwen? Of zit er meer achter en kan een gebouw écht functioneren als een magneet voor creatieve kenniswerkers. Wat is het effect van een gebouw op de reputatie van een plek?

En hoe zit dat dan met bestaande gebouwen, met een bijzonder verleden? Wat gebeurt er met deze gebouwen als je de functie verandert? Het collectieve geheugen, de architectonische waarde en de gebruikswaarde van een monument staan nog al eens op gespannen voet met elkaar. Kan een icoon op zichzelf staan of doet een gebouw er pas toe in relatie tot de stad en het verhaal?

chair Ab van Luin, adjunct-directeur, Habiforum, Gouda

- Robert Winkel, directeur Mei Architecten, Rotterdam
- Nelleke Penninx, dRO Amsterdam
- Deelnemer onder voorbehoud van bevestiging

K. Tijdelijk gebruik als ontwikkelingsstrategie

Steeds vaker wordt de tijdelijke huisvesting van creatieve ondernemers gezien als strategie om de reputatie van een plek op te bouwen. Kwamen een aantal jaren geleden nog met moeite gebouwen beschikbaar voor creatieve ondernemers en kunstenaars, tegenwoordig zien eigenaren tijdelijk gebruik als een serieus alternatief voor leegstand. De pioniers tonen de kansen van een gebied, brengen een bezoekersstroom op gang en genereren waarde door de interesse voor een omgeving te vergroten.

Klaus Overmeyer ontwikkelt al jaren concepten en strategieën voor tijdelijk gebruik in Berlijn en andere steden in Europa en was de grondlegger van het Urban Catalyst project, waarin onderzoek werd gedaan naar strategieën voor tijdelijk gebruik op diverse herstructureringslocaties in Europa. Van zijn hand kwam het boek: Urban Pioneers, Temporary use and urban development in Berlin.

chair Marc Coenders, LeerArchitectuur, Hilversum

- Eva de Klerk, NDSM werf
- Klaus Overmeyer, Urban Catalyst, Berlijn (DE)

L. Cultuurimpuls in aandachtswijken

In de stedelijke vernieuwing heeft de fysieke pijler de agenda jarenlang gedomineerd. Met de Vogelaaraanpak is de aandacht verschoven naar de zachte kant. De rol die cultuur kan spelen bij het versterken van het sociaal en economisch kapitaal in de wijk wordt echter nog steeds onderschat. ABF Research heeft nu aangetoond dat

wijken met veel kunst, cultuur en creativiteit het aanmerkelijk beter doen dan wijken die 'cultuurarm' zijn. De cultuurimpuls in de stedelijke vernieuwing staat daarmee weer op de agenda. Maar daarmee is nog niet duidelijk wat de kansrijke projecten zijn? Ervaringsdeskundigen tonen hun projecten, de aanpak, de successen, maar ook de dilemma's waar kunstenaars voor staan.

chair Fleur Gieben, Stad en Mens, Amsterdam

- Sabrina Lindemann, Mobiel projectbureau OpTrek, Den Haag
- Pieter Jongelie, 100% Mode Klarendal, Arnhem
- Mira Kho, Koers Nieuw West, Amsterdam
- Marjolein Boterenbrood, Kunstenaars